

ZÁKLADNÍ ŠKOLA NA LUKÁCH POLIČKA
ŠVERMOVA 401
572 01 POLIČKA

Preventivní program školy

Školní rok 2024/2025

Ředitel školy: Mgr. David Šafář
tel.: 461 722 203
e-mail: safar@zsnalukach.cz

Školní metodik prevence: Mgr. Michael Dvořák
tel.: 461 722 193
e-mail: michael.dvorak@centrum.cz

Výchovný poradce: Mgr. Veronika Šimonová
tel.: 731 610 537
e-mail: simonova.zsnalukach@seznam.cz

	Počet tříd	Počet žáků	Počet ped. prac.
ZŠ – I. stupeň	10	177	17 + 6
ZŠ – II. stupeň	9	204	21 + 5
Celkem ped. na škole	19	381	31 + 11

I. Popis současného stavu problematiky, zdůvodnění potřeby programu

Preventivní program školy vychází z těchto dokumentů:

- Školský zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, školním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání
- „Tabákový zákon“ Zákon o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek č. 65/1988 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek
- Metodický pokyn k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Č. j. 37014/2005-25
- Metodický pokyn MŠMT k řešení šikany ve školách a školských zařízeních, MŠMT- č. j. 22294/2013-1
- Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, MŠMT č. j. 21291/2010-28
- Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních č. j. 21149/2016
- Pokyn MŠMT č. j. 14423/99-22 k výchově proti projevům rasismu
- Zákon 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů
- Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí na období 2013-2018
- Dodržování pravidel prevence vzniku problémových situací týkajících se žáků s PAS ve školách a školských zařízeních, MŠMT č. j. 5217/2017-1
- Školský zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících
- Zákon 562/2004 Sb. ze dne 24. září 2004, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím školského zákona (Změna: 264/2006 Sb., 428/2012 Sb., 332/2014 Sb.)
- Vyhláška č. 197/2016 Sb., kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další vyhlášky
- Stručný návod na zabezpečení procesů souvisejících s GDPR
- Pomůcka k nově zakotveným právům a povinnostem pedagogických pracovníků a k povinnému vyloučení žáka nebo studenta k 1. 9. 2017
- „Pravidla pro rodiče a děti k bezpečnějšímu užívání internetu“ Č.j.: 11 691/2004-24
- Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví 10 194/2002-14
- Zákon č. 359/1999 Sb. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí

Stav školy z hlediska nežádoucích jevů

Rizikové jevy je označení pro jevy, které jsou pro společnost nežádoucí, protože porušují sociální, morální či právní normy společnosti (kriminalita, toxikomanie, vandalismus, domácí násilí ...). Jedná se o nezdravý životní styl, nedodržování, porušování sociálních norem, předpisů a etických hodnot. Jde o chování, které může vést k poškozování zdraví jedince, nebo prostředí.

Proto jsou veškeré aktivity základní školy cíleně směřovány k prokazatelné efektivní specifické primární prevenci, k rozpoznání a zajištění rizik pomocí včasné intervence. Preventivní program se zaměřuje prioritně na předcházení těchto rizik:

- závislosti – alkohol, náv. látky, gambling, náboženský fanatismus, virtuální drogy: závislost na počítačích, hrách, internetu, workoholismus
- vandalismus
- kriminalita – krádeže
- záškoláctví
- lhaní
- týrání, zanedbávání, poruchy chování, násilí, šikana
- xenofobie, rasismus, intolerance, antisemitismus, divácké násilí
- syndrom týraného, zanedbávaného dítěte
- sekty
- sebevražedné tendence
- poruchy příjmu potravy

ZŠ Na Lukách Polička realizuje Preventivní program zejména ve vyučovacích hodinách: Občanská výchova, Přírodopis, Tělesná výchova, Výtvarná výchova aj., dále v mimoškolních aktivitách – cílené programy pro žáky (exkurze, besedy, soutěže), celoroční zájmové kroužky jako vhodná alternativa k vyplnění volného času dětí. Usilujeme o vytváření pozitivních vztahů mezi žáky, řešíme problémové situace, uplatňujeme různé formy a metody práce tak, abychom působili na žáky k upřednostňování zdravého životního stylu.

Vztahy učitel – žák

Budujeme vzájemnou důvěru mezi učitelem a žákem. Žák ví, že se může na učitele obrátit a bude respektován jeho názor, jeho potřeby. Učitel se zajímá o žáka, podněcuje dialog. Učitel získává důvěru žáka i prostřednictvím budování vztahu s rodinou, sociálním prostředím žáka.

Zásady prevence ZŠ Na Lukách Polička:

1. Získat důvěru dítěte.
2. Být dítěti příkladem.
3. Posilovat sebevědomí dítěte.
4. Učit děti řešit problémy.
5. Předcházet nudě u dítěte.
6. Vytvořit a vyžadovat jasná pravidla (třídní, školní řád).
7. Spolupracovat s rodinou.
8. Pomáhat dítěti při vytváření hodnotového systému.

Komunikace se zákonnými zástupci

Učitelé nabízejí všem zákonným zástupcům možnost individuální konzultace.

Informovanost je zaměřena zejména na oblast prevence užívání návykových látek a šikany. Zákonný zástupce, v případě potřeby, obdrží informace, které budou obsahovat nezbytná telefonní čísla a adresy, základní seznam změn chování, které by se mohly u jejich dětí vyskytnout, několik rad, jak se zachovat, zjistí-li u svého potomka závislost, nebo že je jejich dítě obětí šikany. Pokud rodiče projeví zájem, bude pro ně zajištěna beseda s odborníkem.

Zveřejnění informací

Informace lze získat na nástěnce v šatně 2. stupně, na www stránkách školy a ve vyučovacích hodinách. Informace obsahují důležitá telefonní čísla a adresy (např. linky důvěry) a další informace, které se vztahují k tématům zařazeným do preventivního programu.

ZŠ Na Lukách Polička dbá o zdravé sociální prostředí ve škole, snaží se předcházet všem nástrahám, které ohrožují děti a mládež.

II. Cíle

Základním cílem primární prevence je výchova k předcházení a minimalizaci rizikových projevů chování žáků, vedení žáků ke zdravému životnímu stylu, k rozvoji pozitivního sociálního chování a rozvoji psychosociálních dovedností.

- Předejít užívání návykových látek
- Vést děti ke zdravému sebevědomí, k dovednosti řešit problémy bez pomoci náv. látek
- Pomáhat stanovit si reálné životní cíle
- Posilovat komunikační dovednosti
- Umět reagovat na stres, neúspěch, problémy
- Učit se respektovat lidská práva, individuální potřeby
- Zapojit žáky do vytváření pravidel chování
- Vést žáky k odpovědnosti k daným právům a povinnostem
- Vytvářet atmosféru důvěry, respektu, bezpečnosti s důrazem na prevenci šikany
- Sledovat možná rizika, předcházet jim
- Vytvářet bezpečné prostředí pro žáky
- Spolupracovat s rodiči, s odbornými pracovišti PPP, aj.

III. Strategie a metody

Skupinová práce

Žáci spolupracují ve skupinách, ve školním parlamentu a v zájmových kroužcích i ve skupinách napříč třídami. Učitelé věnují pozornost spolupráci, podporují naslouchání, zapojení všech členů skupiny, podporují tak rozvoj kompetencí týmové práce, řešení konfliktů. Žáci se učí vést diskuzi, vyjadřovat své názory, naslouchat druhým a vhodným způsobem reagovat na kritiku.

Projektové vyučování a celoškolní projekty

V rámci projektů se žáci mohou blíže seznámit s děním kolem sebe a s aktuálními tématy. Celoškolní projekty navíc podporují spolupráci žáků napříč třídami a napříč ročníky. Je to podstatný prvek prevence šikany starších žáků vůči mladším. Projekty zároveň splňují realizaci průřezových témat.

Hodnocení, slovní hodnocení, sebehodnocení, zpětná vazba skupiny

Žáci dostávají komplexní zpětnou vazbu od učitele. Jsou informováni o svém pokroku i nedostatecích. Je oceňováno úsilí žáka a míra jeho pokroku bez srovnávání s výkonem ostatních. Je podporován jeho individuální talent a zájem. Pomáháme žákovi vybudovat si důvěru v sebe, ve vlastní síly, pozitivní vztah k okolnímu světu.

Komunikace s rodiči, zákonnými zástupci

Učitelé nabízejí všem rodičům možnost individuální konzultace a vyzývají rodiče, aby tuto možnost využívali. Rodiče mají možnost navštívit učitele, výchovného poradce, metodika prevence, mají možnost obracet se na členy školské rady.

Pedagogická diagnostika

Učitel věnuje pozornost žákům, registruje signály o možném problému žáka a hledá příčiny a vhodné formy nápravy. Pokud je třeba, spolupracuje s rodiči a výchovným poradcem, školním metodikem primární prevence, speciálním pedagogem, úzce spolupracujeme s PPP a SPC UO.

IV. Konkrétní aktivity podporující primární prevenci

Aktivity pořádané pro žáky, které podporují dobré vztahy, umožňují seberealizaci a učení se v reálných situacích

- pobyty mimo školu, exkurze, sportovní akce,
- školní výlety,
- kulturní programy (kina, divadla, ...),
- třídní teambuilding – práce s třídou,
- celoroční projekty a jednorázové projekty,
- spolupráce s organizacemi zajišťujícími programy a projekty týkající se prevence rizikového chování
- nabídka zájmového vzdělávání v rámci činnosti školní družiny, školního klubu
- místní noviny – dávají prostor pro tvořivost žáků
- programy cílené na řešení problému či při výskytu krizového jevu (intervenční programy)
- školní parlament -rozvíjí zodpovědnost žáků za širší společenství a vzájemné soužití. Je prostorem pro zapojení žáků do organizace školy, spolupráci napříč ročníky. Pravidelná setkání umožňují kontinuální práci a prevenci problémů ve třídách.

Akce pro žáky i širší rodičovskou veřejnost, které podporují spolupráci rodiny a školy

- Zahradní slavnost
- besedy Začít spolu
- kavárničky pro rodiče
- Den otevřených dveří ve škole
- Noc neobyčejných zážitků
- Vystoupení dramatického kroužku
- možnost účasti na veřejných charitativních sbírkách

Kontaktní místo ve škole a informační nástěnka

V prostotu šaten 2. stupně je nástěnka věnovaná primární prevenci – žáci a rodiče zde najdou harmonogram akcí školy, telefonní čísla, aktuality. V šatnách 2. stupně je schránka důvěry (zodpovídá ředitel školy), získané informace ze schránek důvěry jsou zpracovány a dle obsahu případně řešeny s MP, VP, TU, U nebo žáky. Další informace jsou na webových stránkách školy.

V. Měření efektivity programu

Vnitřní zdroje:

Naplnování hlavních cílů (boj proti šikaně, komunikační dovednosti a jak čelit agresivnímu chování, užívání návykových látek, návykové chování, sexuální výchova) se uskutečňuje pomocí tematických plánů příslušných předmětů (viz. tabulka)

Typ rizikového chování	Ročník			
	1. a 2. třída	3. a 4. třída	5. a 6. třída	7. až 9. třída
1. záškoláctví	1. tř. - TH – pravidla třídy, školní řád (TH na začátku šk. roku) 2. tř. - TH – pravidla třídy, školní řád (TH na začátku šk. roku) 2		6. tř. - OV – Život ve škole – příběhy, definice, důvody, řešení 1	8. tř. - OV – osobní rozvoj, vztahy mezi lidmi, konflikt 2
2. šikana/agrese	2. tř. – TH - pravidla třídy, školní řád 2. tř. – ČJ – Bajky (čítanka str. 81) 2	3. tř. - Prv – Škola 3. tř. – ČJ – Bajky (čítanka str. 81)) 4. tř. – ČJ – Bajky (čítanka str. 81) 3	6. tř. - AJ – uniformy ve školách 6. tř. - OV – rodina, škola, vztahy mezi lidmi, problémy 3	7. tř. - OV – člověk ve společnosti 8. tř. - OV – člověk v sociálních vztazích 9. tř. - OV – výchova ke zdraví – násilí a šikana 9. tř. - AJ – text o šikaně 4
3. rizikové sporty, doprava	2. tř. - Prv – Cesta do školy, dopravní prostředky (str. 4, 5) 2. tř. - ČJ – (čítanka str. 125, 130) 2	3. tř. - Prv – Cesta do školy, úraz (str. 4, 67) 2	6. tř. - OV – pravidla silničního provozu 1	7. tř. – Pč – první pomoc 7. tř. - OV – člověk ve společnosti 8. tř. - Aj – rizikové sporty 3
4. rasismus, xenofobie	2. tř. - ČJ – (čítanka str. 78) 1		6. tř. - AJ – lidé celého světa 6. tř. - OV – úvod do lidských práv 2	7. tř. - OV – Svět kolem nás 7. tř. - Z – obyv. Ameriky, Asie 8. tř. - Z – lidské rasy 9. tř. – D – 30. léta, 2. sv. válka 4
5. sekty			6. tř. - OV – zvyky a tradice 1	7. tř. - OV – náboženství 8. tř. - OV – sekty, osobnost 2

6. rizikové sexuální chování	2. tř. - Prv – lidské tělo (uč + PS str. 40) 1			7. tř. - OV – vrstevníci 8. tř. - OV – partnerství, vztahy, osobnost 9. tř. – OV – výchova ke zdraví - sexuální výchova 4
7. adiktologie (závislosti)	2. tř. - ČJ – nezdravý cukr, Filipův počítač (čítanka str. 90, 94) 2	3. tř. - ČJS – Zdraví 4. tř. - ČJ – Kouření (str. 90) 2		8. tř. - OV – rizikové chování, závislosti 9. tř. – OV – zdravý životní styl, náv. látky 8. tř. – Př – závislosti, onemocnění 9. tř. - Ch – chemie a zdraví 6
8. poruchy příjmu potravy	2. tř. - Prv – zásady zdravé výživy (str. 40-44) 1	3 3. tř. – Prv – Zdravé stravování (str. 70) 1	6. tř. - OV – Rodina 1	7. tř. - Pč – poruchy příjmu potravy 8. tř. - OV – poruchy příjmu potravy 9. tř. – OV – zdravý životní styl 8. tř. – Př – metabolismus, výživa 5
9. týrání, zneužívání	2. tř. - ČJ – rodina (čítanka str. 35) 2. tř. - Prv – rodina PS str. 30 2	4. tř. - ČJ – týrání dětí (čítanka str. 159) 1	6. tř. - OV – Rodina jako bezpečí 1	7. tř. - OV – člověk ve společnosti, respektování práv 8. tř. - OV – vztahy mezi lidmi 3

Vnější zdroje:

Spolupráce s PPP a SPC Ústí nad Orlicí – programy všeobecné (selektivní) prevence - zajištěno lektory z PPP. Ověřování cílů je součástí závěrečné zprávy o programu.

V případě dalších vnějších zdrojů, pokud není evaluace jeho součástí, provádí ověření učitel přítomný u programu pomocí dotazníkového šetření (po domluvě s ŠMP).

VI. Organizace a struktura prevence

Na organizaci a struktuře prevence se podílejí všichni pracovníci školního poradenského pracoviště.

Výchovná poradkyně

Koordinuje společně s metodikem prevence aktivity školy v oblasti prevence.

Školní metodik prevence

Metodik prevence vytváří Preventivní program školy, podílí se na jeho realizaci. Komunikuje s učiteli v oblasti primární prevence, v případě vzniklého problému dává podněty k možné nápravě a rizikové chování eviduje (deník ŠMP, výkaz SEPA). Spolupracuje s institucemi a organizacemi v oblasti primární prevence (např. PPP- okresní metodičkou, Policií ČR, aj.). Koordinuje předávání informací o problematice rizikových jevů ve škole, hodnotí realizaci Preventivního programu školy a navrhuje začlenění potřebných změn. Provádí šetření aktuálních potřeb jednotlivých tříd a podle získaných informací přizpůsobuje nabídku primární prevence. Garantuje absolventské práce s tématy vztahujícími se k problematice návykových látek, teenagerů.

Třídní učitel, učitelé

Učitelé se věnují v rámci své výuky rozvoji kompetencí žáků v oblasti sociálních dovedností, spolupracují se školním metodikem prevence při zachycování varovných signálů, podílí se na realizaci Preventivního programu a na pedagogické diagnostice vztahů ve třídě, motivuje k vytvoření vnitřních pravidel třídy, která jsou v souladu se školním řádem, a dbá na jejich důsledné dodržování (vytváření otevřené bezpečné atmosféry a pozitivního sociálního klimatu ve třídě); podporuje rozvoj pozitivních sociálních interakcí mezi žáky třídy, zprostředkovává komunikaci s ostatními členy pedagogického sboru a je garantem spolupráce školy se zákonnými zástupci nezletilých žáků třídy, získává a udržuje si přehled o osobnostních zvláštěnostech žáků třídy a o jejich rodinném zázemí.

Ředitel školy, vedení školy

Sleduje efektivitu prevence rizikového chování. Sleduje problémy v kontextu celé školy a dělá personální a organizační opatření ke zlepšení vzájemného soužití ve škole.

Další odborná pracoviště

Škola spolupracuje s těmito institucemi, obrací se na ně v případě potřeby - PPP, SPC, Centra psychosociální pomoci, diagnostické ústavy, sociální odbory, Policie ČR.

Spolupráce se zákonnými zástupci

V případě výskytu sociálně patologických jevů ve škole je třeba eliminovat to, aby oznámení rodičům o výskytu těchto problémů, mělo nepříznivý dopad pro rodinu.

Problémy spojené s návykovými látkami, násilím, šikanou a dalšími asociálními jevy je třeba řešit ve vzájemné spolupráci s rodiči.

Vždy je vhodné zajistit, aby se řešení každého jednoho konkrétního problému účastnilo ze strany školy více pedagogických pracovníků ŠPP v případě potřeby i další učitelé. O řešení problému je sepsán záznam.

HARMONOGRAM PREVENTIVNÍCH AKCÍ 2024/25

Září	Zahájení činnosti kroužků		učitelé
	Adaptační program 6. třída		MaJ, Fal
	Adaptační program 1. třída		Dra, Mat
Říjen	Volba povolání		KP, uč. Pč
Listopad	Činnost kroužků		učitelé
Prosinec	Vánoční den – soutěže, dílny		učitelé
	Bolí, nebolí		Kun, Pro
Leden	Výtvarné a slohové soutěže Svět kolem nás		učitelé
	Romeo, Julie a sex		Zem, Kad, Nyp
Březen	Velikonoce – výstava prací, soutěž tříd		učitelé
	Před tabulí, za tabulí		Ptá, BoP, Sed, Kot
Duben	Den Země		TU 8. tř.
Květen	Branný den – 1. st		Učitelé 1. st.
Červen	Výlety, spaní ve škole, hodnocení programu		Učitelé

+ PREVENTIVNÍ PROGRAMY VE TŘÍDÁCH DLE POTŘEBY

Celoročně – zapojení do projektu „Nenech to být“ (NNTB).

Příloha č. 1

Jak jednat s lidmi, kteří jsou pod vlivem alkoholu nebo návykových látek

Návykové látky, zejména pervitin a halucinogeny, zvyšují riziko agresivního jednání. Je třeba zachovávat následující pravidla:

- logické argumenty a slovní obsah nemívají u intoxikovaných valný význam, při otravě návykovými látkami a alkoholem nelze příliš spoléhat na komunikaci s poškozeným
- intoxikovaní zejména drogami často prudce reagují na neverbální komunikaci; je vhodné pokud možno vyhnout se prudkým pohybům, mluvit klidně, tišeji, pomaleji a v hlubší hlasové poloze
- odklad přivolání lékařské pomoci může člověka vážně ohrozit na zdraví nebo životě; důvodem k okamžitému odbornému zákroku je i pouhé podezření z otravy.

První pomoc při otravě návykovými látkami

Zajistěte dostatek čerstvého vzduchu, nepodávejte alkohol, černou kávu ani mléko. Maximální dostatek čerstvého vzduchu je třeba zajistit zejména tehdy, když k otravě došlo vdechováním škodlivých látek. Pokud je to možné, je třeba opatřit informace o látce (nebo látku), která byla požitá. Informace (látku) předejte přivolanému lékaři. Usnadní to další léčbu, u řady látek jsou známy účinné protijedy.

Než přijde lékař

Důležité je odlišit jakou cestou došlo k intoxikaci a odlišit, zda je intoxikovaný při vědomí nebo v bezvědomí.

Při vědomí – k otravě došlo ústy

- podat větší množství vody (případně s živočišným uhlím, je-li po ruce)
- vyvolat stlačením kořene jazyka zvracení
- zabránit prochladnutí
- zajistit nepřetržitý dohled
- ošetřit případná zranění
- opatřit pokud možno informace o látce, která byla požitá a předat ji přivolanému lékaři

Při vědomí – k otravě došlo nitrožilní cestou nebo vdechnutím

- zajistit maximálně možný dostatek čerstvého vzduchu
- zabránit prochladnutí
- zajistit nepřetržitý dohled
- ošetřit případná zranění
- opatřit informace o látce, která byla požitá a předat ji přivolanému lékaři

Zvracení nemá smysl vyvolávat, látka neprošla zažívacím ústrojím.

Při bezvědomí

Nikdy nepodávat nic ústy! Nesnažit se vyvolávat zvracení!

- položit postiženého do stabilizované polohy na bok, aby nezapadl jazyk
- sledovat dýchání – **při zástavě dechu** uvolnit dýchací cesty (záklonem hlavy a odstraněním zvratků nebo cizího tělesa tím, že sáhnete do úst a vyčistíte je) a zahájit dýchání z úst do úst
- zabránit prochladnutí
- zajistit nepřetržitý dohled
- ošetřit případná zranění
- opatřit informace o látce, která byla požitá a předat ji přivolanému lékaři

Specifika otrav u různých návykových látek

Alkohol

U těžších otrav je nebezpečí vdechnutí zvratků nebo zástavy dechového centra. Nepodceňujte těžší opilost a volejte lékaře.

Marihuana a hašiš

Časté jsou úzkostné stavy. Je třeba zajistit dohled, aby osoba pod vlivem drogy neublížila sobě nebo druhému. Lékařskou pomoc je třeba zajistit zejména proto, že po odeznění účinků drogy přetrvávají duševní problémy.

Halucinogeny

Je vhodné zajistit nepřetržitý dohled více osobami, pod vlivem drogy mohou postižení jednat velmi agresivně, nesmyslně a nebezpečně. Poměrně časté jsou úzkostné stavy a pocity pronásledování (pozor na pády z oken). Lékařská pomoc je naléhavě nutná.

Pervitin

I zde je vhodné zajistit dohled více osobami, protože i zde je riziko nesmyslného a nebezpečného jednání. Úzkostné stavy, pocity pronásledování, někdy i halucinace.

Těkavé látky (ředidla, rozpouštědla, lepidla)

Intoxikovaný je masivně cítit těmito látkami, při silné otravě může rychle dojít k zástavě dechu a bezvědomí.

Příloha č. 2

I.

Vymezení fenoménu školního šikanování, povinnost školy chránit děti před šikanou a východisko pro účinné řešení šikany.

Vnější charakteristika šikanování

Šikana je agresivní chování ze strany žáka/ů vůči žákovi nebo skupině žáků či učiteli, které se v čase opakuje (nikoli nutně) a je založeno na vědomé, záměrné, úmyslné a obvykle skryté snaze ublížit fyzicky, emocionálně, sociálně a/nebo v případě šikany učitele také profesionálně. Šikana je dále charakteristická nepoměrem sil, bezmocností oběti, nepřijemností útoku pro oběť a samoučelností agrese.

Podoby šikany:

□ **Přímá šikana** může mít podobu fyzickou (např. bití, plivání, tahání za vlasy), verbální (např. vulgární nadávky, zraňující komentáře k rase, národnosti, etnicitě, náboženství nebo sexualitě, výhrůžky, násilné a manipulativní příkazy); nebo neverbální (např. urážlivá gesta a zvuky, zírání, používání zstrašujících nebo výhrůžných výrazů ve tváři, nebo v řeči těla, ničení/schovávání/kradení věcí nebo učebních pomůcek).

□ **Nepřímá šikana** má za cíl způsobit emocionální a psychologické utrpení a poškodit sociální status oběti. Tato šikana je vykonávána způsobem, kdy útočník působí bolest tak, aby to vypadalo, že žádný takový záměr ve skutečnosti nemá. Hlavní agresor k útoku často využívá prostředníka, neútočí přímo. Nepřímá šikana je většinou nefyzická, nicméně v některých případech může být také třetí strana manipulována do situace, kdy má zapříčinit fyzické ublížení. Nefyzické formy nepřímé šikany pak mohou zahrnovat záměrnou ignoraci nebo izolování žáka nebo učitele rozšiřování zákeřných pomluv a lží, neoprávněná nařčení ze sexuálního obtěžování nebo nespravedlivého hodnocení (u učitele), ničení pověsti a reputace, ponižování před ostatními žáky i pedagogy.

□ Jednou z nejčastějších forem šikany je také elektronická šikana, tj. **kyberšikana**, která může mít podobu např. zakládání falešných profilů na jméno žáka či učitele s dehonestujícím obsahem, prezentace ponižujících videí na portálech, jako je youtube.com, spoluzaci.cz nebo facebook.com apod., prezentace zraňujících komentářů na webu, rozesílání vulgárních nebo výhrůžných koláží s tváří žáka nebo učitele či příslušníků jeho rodiny, výhrůžné SMS nebo e-maily apod. Oproti šikaně tváří v tvář má kyberšikana ze své podstaty mnohem větší dosah, čímž ještě více zhoršuje prožívání oběti.

Postup při řešení šikany:

Školní šikanování má svůj zákonitý vnitřní vývoj. První stadium se v podstatě odehrává v jakékoli skupině. Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy jde o odmítání, nekomunikaci, pomluvy, intriky vůči některému, zpravidla neoblíbenému a nejméně vlivnému členu skupiny. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího

negativního vývoje. V dalším stádiu dochází ke stupňování manipulací, objevuje se zprvu fyzická agrese a šikanovaný žák slouží pro odreagování napětí skupiny. Třetí stadium je už klíčové, kdy se vydělí jádro útočníků a systematicky začne šikanovat nejvhodnější oběti. Následně ale dojde k bodu zlomu, kdy se šikanování stane nepsaným zákonem a celá skupina se stává krutou. V pátém stádiu se šikanování stane skupinovým programem.

Po vyhodnocení závažnosti situace a dále v průběhu celého šetření škola musí zvažovat, zda je sama kompetentní šikanu šetřit a řešit, nebo zda požádá o pomoc zvenčí (např. pedagogicko-psychologickou poradnu, středisko výchovné péče, neziskovou organizaci).

Nápravná opatření:

Škola má k dispozici pro zastavení násilí agresorů nápravná opatření, z nichž některá přicházejí při šikanování v úvahu:

- ☐ výchovná opatření (napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele školy;
- ☐ realizace individuálního výchovného plánu agresora;
- ☐ snížení známky z chování;
- ☐ převedení do jiné třídy,

Při vyloučení žáka se musí postupovat v souladu se zákonem č. 561/2000 Sb., předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů a zákonem č. 500/2004 Sb.,

Školní program proti šikanování

Školní program proti šikanování má 13 komponentů (hlavních součástí):

1. Zmapování situace – analýza a evaluace
2. Motivování pedagogů pro změnu;
3. Společné vzdělávání a supervize všech pedagogů;
4. Užší realizační tým - zástupce vedení - ředitel, zástupce ředitele, ŠPP
5. Společný postup při řešení šikanování
6. Primární prevence v třídních hodinách;
7. Primární prevence ve výuce;
8. Primární prevence ve školních i mimoškolních programech mimo vyučování;
9. Ochranný režim (školní řád, dohledy učitelů);
10. Spolupráce s rodiči (vhodný způsob seznámení s prevencí a řešením šikany ve škole, například na webových stránkách, pomocí informativního dopisu a při třídních schůzkách);
11. Školní poradenské služby;
12. Spolupráce se specializovanými zařízeními;
13. Vztahy se školami v okolí (domluva ředitelů na spolupráci při řešení šikany, kdy se jí účastní žáci z různých škol).

První pomoc při počáteční šikaně:

1. Odhad závažnosti a formy šikany;
2. Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili, a s oběťmi;

3. Nalezení vhodných svědků;
4. Individuální rozhovory se svědky (nepřípustné je společné vyšetřování agresorů a svědků a konfrontace oběti s agresory);
5. Ochrana oběti;
6. Předběžné vyhodnocení a volba ze dvou typů rozhovoru:
 - a) rozhovor s oběťmi a rozhovor s agresory (směřování k metodě usmíření);
 - b) rozhovor s agresory (směřování k metodě vnějšího nátlaku);
7. Realizace vhodné metody:
 - a) metoda usmíření;
 - b) metoda vnějšího nátlaku (výchovní pohovor i s jeho rodiči)
8. Třídní hodina:
 - a) efekt metody usmíření;
 - b) oznámení potrestání agresorů;
9. Rozhovor s rodiči oběti;
10. Třídní schůzka;
11. Práce s celou třídou.

Krizový scénář v případě skupinového násilí

- A. První (alarmující) kroky pomoci
 1. Zvládnutí vlastního šoku – bleskový odhad závažnosti a formy šikany;
 2. Bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí
- B. Příprava podmínek pro vyšetřování
 3. Zalarmování pedagogů a informování vedení školy;
 4. Zabránění domluvě na křivé skupinové výpovědi;
 5. Pokračující pomoc oběti (přivolání lékaře);
 6. Oznámení na policii, paralelně – navázání kontaktu se specialistou na šikanování, informace rodičům
- C. Vyšetřování
 7. Rozhovor s obětí a informátory;
 8. Nalezení nejslabších článků, nespolupracujících svědků;
 9. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky;
 10. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi agresory, není vhodné konfrontovat agresora (agresory) s obětí (oběťmi)
- D. Náprava
 11. Metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace skupiny.